

ТОҢГ ЮЛДУЗИ

№7
(6569)

22 феврал,
1994 йил
Сотувда эркин
наҳда.

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Иқтидорлилар учрашдилар

Яқинда мактабимизда ажойиб тадбир, мактаблар, иқтидорли болалар слёти бўлиб ўтди. Унда туманимиздаги барча мактабларда таҳсил олаётган иқтидорли ўқувчилар учрашдилар. Слёт иштирокчиларининг қизиқишлари инobatга олинган ҳолда йўналишлар бўйича 5 та шўба тuzилди. Булар адабий-драматик, рақс, вокал, ёш рассомлар, ёш техниклар шўбаларидир. Учрашувлар, беллашувлар жонли ўтди. Айниқса, адабий-драматик йўналишдаги ёш қаламкашлар беллашуви қизиқарли бўлди. Унда иштирок этган С.Айний номидаги мактабнинг 5-синф ўқувчиси Юлдуз Бобонова, Ибн Сино номидаги мактабнинг 6-синф ўқувчиси Меҳригул Маликова, 11-синф ўқувчиси М.Раҳматов, Бўстоний номидаги мактабнинг 11-синф ўқувчиси М.Худоберова, Ҳ.Каримов сингари ёш қаламкашлар шеър, газал ва монологларни ифодали ўқиш билан бирга ўз ижодларидан намуналар ҳам ўқиб беришди. Тенгдошларимиз билан ўзаро фикрлашдик, устозларимизнинг ўғитларини тингладик. Бир сўз билан айтганда, ушбу анжуман биз ёшлар учун синов вазифасини ҳам ўтади. Бундай тадбирларни тез-тез ўтказиб туришга келишиб ҳам олдик.

Моҳидил АҲАДОВА,
Навой вилояти, Қизилтепа
туманидаги
12-мактабнинг 10-синф
ўқувчиси.

Мактабимга жавоб излаб

БИЗГА ҚАЧОН ГАЗ КЕЛАДИ?

Биз "Оқ сув" жамоа хўжалигининг Сарикқўрғон қишлоғида истиқомат қиламиз. Катталарнинг айтишича, қишлоғимизда 3.600 нафар аҳоли яшар экан. Қишлоғимизнинг қоқ ўртасидан узун-узун газ қувурлари ўтган бўлиб, улар орқали қанчадан-қанча шаҳар ва қишлоқларга иссиқлик етказилади. Наҳотки ана шу қувурлардан бизнинг қишлоққа ҳам газ ўтказиш мумкин бўлмаса?! Бизларга жуда қийин, айниқса, қишнинг қировли кунларида. Ачинарлиси шундаки, бу нарсa туман раҳбарларини заррача ҳам ташвишга солмайди. Нимагадир улар аҳоли турмуш шарoитини яхшилашдек хайрли ишга қўл уришга шoшилмаяптилар.

Қадрли "Тонг юлдузи", биргина умидимиз сендан. Бизга ёрдам бер!

Муножот ҒАНИЕВА,
Фарғона вилояти, Учқўприк
туманидаги
26-мактабнинг 8-синф ўқувчиси.

Спектакл тугагач, зални гулдурoс қарсақлар бoсиб кетди. Томошабинлар ҳозиргина ўз ролларини қoйилмақом қилиб ижро этган ёш актёрларни қайта-қайта саҳнага чақириварди.

Қар иккала тарафнинг севинчи оламжаҳон эди. Томошабинлар яхши спектакл кўриб, дам олишгандан, актёрлар эса ўз "вазифа"ларини аъло бажариб, залдагиларнинг

олувчи жуда кўп ёшларни тарбиялаб келмоқда. Ҳали театрда ўйнаш маҳоратини тўла ўзлаштира олмаган болалар билан ишлаш бироз мушкул. Аммо уларнинг инжиқликларини, хатоликларини билан бирга яхши кўрадиган, меҳр бера оладиган студия етакчиси — Муқимий номидаги театр эмақдоши Фарҳод Файзиев бугунга қадар ўз шоғирдлари билан бир қатор спектаклларнинг маҳорат билан ижро этилишига эриша олди. Кичик актёрлар шу йиллар давомида республикамизнинг кўпгина вилоятларидаги мактабларда, ҳатто, Вильнюс, Москва, Санкт-Петербург, Украинанинг Киев, Винница, Житомир шаҳарлари мактабларида ҳам ўз томошаларини намойиш этишди.

Баҳодирми ё Шарифа?..

Бўлмаса-чи! Мана бу суратлардаги чиройли "қизча"ларга қараб туриб ҳам томоша жуда қизиқ бўлганига шубҳангиз қолмаган бўлса керак. "Қизча"лар — Асад, Баҳодир, Беҳзод эканлигини билиб олганимиздан кейин эса актёрларнинг маҳоратига тан бермай илож йўқ.

Мақтовини келтираётганимиз бу актёрлар Тошкент шаҳри, Шайхонтоҳур туманидаги 115-мактаб қошида ташкил этилган "Мўъжиза" драмстудиясидандир. 1986 йилда ташкил этилган ушбу студия санъатга қизиқувчи, келажакни миллий театримиз билан бирга кўра

Асад ЭГАМНАЗАРОВ Пули қиз ролида.

Беҳзод НОРТУРАЕВ Ақида ролида.

Бугун гулдурoс қарсақлар билан кутиб олинган "Уч" спектакли сценарийсини ҳам Фарҳод аканинг ўзи ёзган. Болалар ҳаётининг ўзидан олиб ёзилган бу томошани эса "Мўъжиза"корлар жуда маҳорат билан ижро этиб, бугунга қадар нималарни ўрганиб, нималарга қодир эканликларини намойиш этишди. Узоқ йиллардан буён яхши ишни давом эттириб келаятган драмстудия аъзоларига ва уларга раҳнамо бўлиб келаятганларга катта гайрат ва омадлар тилаб қоламиз.

Адиба ҲАМРО қизи.

Томошадан сўнг...

Энди юракнинг буйруғи билан тана ўзингизга бўйсинадиган бўлади. Бу ўз-ўзини идора қилишга ишонч, кишини ўз истагини бажаришга журъат ва куч-қудрат бахш этади.

"РЎЗАДОР ЭЛДОР"
2-БЕТ.

Нима гап, нима шовқин,
Нега бунча тўполон?
Ўрмон тинчини бузган,
Ким экан у "зўравон"?

"БАҲОР КЕЛДИ"
3-БЕТ.

...тун, икки бола хонада, бири тушлар оғушида ширин ухламоқда, иккинчиси эса жағини рўмол билан боғлаганча тонгни кутмоқда, тезроқ тонг отса-ю, "Қайдасиз деб доктор?" дея югуриб борса.

"ТИШИНГ СОҒ, ВАҚТИНГ ЧОҒ"
4-БЕТ.

Баҳодир ТОШМУҲАММЕДОВ Шарифа ролида.

ОРЗУЛАРИМ БОШЛАДИ ЙЎЛГА...

Орзулар... Бундан 5 йил муқаддам мени Тошкент шаҳар болалар ва ўсмирлар ижодиёти марказига етаклаб келган ҳам айнан ўша бир олам орзуларим бўлса, ажабмас. Жуда ёшлик чоғларимдан оқ радио ҳамда ойнаи жаҳон орқали бериладиган куй, қўшиқларни жон дилим билан тинглардим. Рақсларни томоша қилиб, ўзимни ҳам худди ана шу раққосалардек ҳам қилардим. Ўзим қатнашаётган "Юлдузча" ансамблимиз раҳбари Эркинoй oпанинг мени илк бор кўрганларидаёқ онамга "Қизингизнинг қобилияти бор экан, ўзим тарбиялайман"деган гаплари эса менга қанот бағишлади, десам янглишмайман. Устозимнинг, қолаверса, менга умид кўзи билан боқаятган онажонимнинг ишончини оқлаш учун астойдил ҳаракат қилардим. Ҳозирда дугоналарим Нисo Бобоқулова, oпa-сингиллар Ситoрa, Ниғoрa, Нафисa Аширбoевa, Гулнозa Худайбердиевa, Гулрўх Ақромoвa билан биргаликда ижро этаётган ўзбекча, туркча, арабча, тожикча, афғонча, ҳиндча, испанча, украинча рақсларимиз сони 20 дан ошиб кетди. Республикамизда ўтказилаётган турли-туман тадбирлар, байрам-тантаналар, учрашув ва фестивалларда иштирок этиб, рақсларимиз гулдастасини тақдим қилардим.

Ўзим сингари ёшликдан оқ рақс тушишга иштиёқманд тенгдош дугоналарим билан гаплашиб қоламан. Уларнинг кўпчилиги келажакда турли касб эгалари бўлишни орзулашади. Мен эса раққоса бўлишни, Эркинoй oпam сингари устоз бўлишни орзу қиламан.

Орзуларим бошлади йўлга,
Ҳали етар манзилим йироқ...

Зилола ЯРЛАҚБОЕВА,
Мирзо Улутбек туманидаги
279-мактабнинг 5-синф ўқувчиси.

МУҚАДДАС ВА ТАБАРРУК КИТОБЛАРДАН

(У санокли кунлар) Рамазон ойидирки, бу ойда одамлар учун ҳидоят бўлиб, ҳидоят ва фирқон (ҳақ ва ботилни ажратувчи)нинг очик оятлари бўлиб, Куръон нозил қилинган. Бас Сизлардан ким бу ойга ҳозир бўлса, рўза тутсин. Ва ким хаста ёки мусофир бўлса, у ҳолда (рўза тутолмаган кунларнинг) саногини бошқа кунларда (тузалгач ёки сафардан қайтгач) тутати. Оллоҳ сизларга энгиллик истади. Сизларга оғир бўлишини истамайди. Бу санокли тўлдиришингиз ва ҳидоят қилгани сабабли Оллоҳни улуғлашингиз учундир. Шояд шукур қилсангиз.

**Куръони карим.
Бақара сураси, 185-оят.**
***

Тенгдошингиз Элдор Ёдгоров — Тошкент вилояти, Қибрай туманидаги 25-мактабнинг 7-синфида ўқийди. Ҳаммангиз каби ҳали болалик шўхликлари ва ҳаваслари билан қўрқилган бир йигитча. Биз у билан тасодифан учрашиб қолдик, унинг дилкаш ва самимийлиги, ўз тенгиларининг дарди ва қувончлари билан яшаётганлиги эътиборимизни тортди. Айниқса, унинг муқаддас рамазон-шариф ойда рўза тутганлигини билиб, дилдан суҳбатлашдик.

— Элдор, мана рўзадор экансан. Бу хоҳиш ўзингда пайдо бўлди ёки кимнингдир гапи биланми? Балки отангами, онангами ҳавас қилгандирсан?

— Ҳозирча уйда мендан бошқа ҳеч ким рўза тутаятгани йўқ. Мен эса кейинги уч йилдан буён рўза тутаман. Дастлаб тутганимда ўн ёшда эдим.

Ушанда маҳалламизда янги масжид ишга тушди-ю мен ўртоқларим Ақром, Адҳам билан унга қатнай бошладик. Шунда динимизнинг кўпгина яхши удум ва амаллари қаторида рўзанинг савоб ва фойдали томонлари ҳақида билиб олдим.

— Нима экан ўша савоб ва фойдалар?

— Қизиқ-да: авваллари тушлиқдан сал кечикиб қолсам бошим оғриб қоларди. Рўза тутиб, сахарда оғиз эпилгандан сўнг кунни бўйи оч юрасан киши. Лекин ҳеч бир бошим оғриганини сезмадим. Негаки, ўшанда ўзингизни руҳан тайерлайсиз экан. Энди юракнинг буйруги билан тана ўзингизга бўйсунадиган бўлади. Бу ўз-ўзини идора қилишга ишонч, кишини ўз истагини бажаришга журъат ва куч-қудрат бахш этади. Нафсни тийишга муваффақ бўлишингиз ўзи бу йўлда босилган кутлуг қадам деб биламан мен.

Бунинг устига бир касалиқдан қутилиб олганлигини айтмайсизми?..

— Рамазон ойда рўза тутиш билан бирга болаларнинг ҳам ўзига яраша қизиқ гаштли онлари, одатланган удумлари бўлади. Шулардан бири маҳалла-куйда, хонадонлар эшиги олдида кўшиқ ва шеърлар айтиш одати. Бизнинг Бухоро томонларда уни болалар "Райман айтиш" деб номлаганлар. Бу кун ҳар йили бир марта рамазон ҳайитидан олдинги Арафа шонида бўлиб, болалиқнинг чинакам байрамга айланиб кетади. Болалигимда ул шомни ўзим ҳам орзиқиб, ҳавасланиб кутардим. Тезроқ келишини жон-жон деб истардим. Буни болаларгина эмас, катталар

Рўза тутган киши ҳақорат сўзларни тилга олмасин, сўзлашганда бақирмасин, бировни масхара қилмасин! Агар биров киши рўзадор билан уришса ёки уни ҳақорат қилса, рўзадор икки бор "мен рўзаман" десин.

***

Оллоҳ таоло "Рўзадан мени деб еб ичмас ва рўза тутар, бинобарин унинг мукофотини ўзим бергайдирман ва ҳар бир яхшилиги эвазига мендан ўн баробар мукофот олгусидир", — дейди.

***

Кимки, ёлгон сўзламакни тарк этмаса ва Оллоҳ қайтарган нарсалардан қайтмаса: рўза тутиб, емай-ичмай қўйгани бирлан рўзаси қабул бўлмағайдир. Оллоҳ унга раҳмат назарини

ҳам шоду-хуррамлик билан кутиб олишарди. Дилларидаги орзулари, ечилмаган мушкулотлари биз каби болаларнинг тўзал тилаклари билан ижобатга айланишига жуда-жуда ишонишарди. Айниқса, фарзанд кутаётган ёш оилалар.

**Рамазон айтиб келдик эшигингизга
Худо қўчқордек ўғил**

берсин бешигингизга...

кўшигини эшитишлари билан хонадонларидан югуриб чиқишар ва аввалдан райманчиларга атаганларини очик қўллик билан тутқазишарди. Ёхуд бобо ва момолар бу гўзал термаларни қайта-қайта айтдирадиди, негадир кўзларида севинч ёшлари қалқирди.

Ўшалардан бири мана бундай бўлгучи эди:

Пайғамбарнинг ўн бир ўғли бор эди

Ҳаммасида Шоюсуф гулзор эди.

Шоюсуфни овга олиб чиқдилар

Чайга ташлаб, бўри еди дедилар.

Ота-онаси югуриб борди чай бошига

Чашмалар равон бўлди кўз ёшига.

Тошкентда эса сал бошқачароқ экан. Сен ҳам рамазон айтишга чиққанмисан?

— Ҳа, айтганингиздай бизнинг ёқларда Бухородагига қараганда фарқли томонлари бор экан. Масалан, рамазон айтишда болалар Арафа кунини кутиб ўтиришмайди. Истаган кун кеч тушиши билан 4-5 ўртоқ йиғилишадида, хонадонлар олдида кўшиқни бошлаб юборишади... Олдинлари бунақа юришларга ўзим ҳам кўп чиққанман. Ҳозир эса истамай қолдим. Негаки, ҳар кун хонадонларга киривериб, аччиқ-тизиқ гапларни эшитганингдан кейин бир кун уларни безор қилиб юборганингни ҳам тушу-

ниб қоларкансан...

— **Нимани назарда тутаяпсан?**

— Мана бу термадан кейин нима ҳақида куйнаётганимни тушунсангиз керак. Рамазон айтувчиларнинг ўндан саккизи шу нақоратни қайтаргани-қайтарган:

**Ўчоқда кул, карманда қўл
Чиқара қолинг ўн сўм пул.**

Тиламчиликка ўхшаб кетмайдими бу! Фақат шу

ташламағайдир.

***

Рабиъ Бинти Муаввас ривоят қиладилар: "Набий саллоллоху алайҳи са саллам Мухаррам ойининг ўнинчи куни эрталаб Мадина теғрасидаги қишлоқларга "Кимки рўза тутмаган бўлса, то кўк ботмагунча ҳеч нарса емасин, кимки рўза тутган бўлса, рўзасини давом эттирсин!" деб хабар юбордилар. Ўша кунни ўзимиз ҳам ёш болаларимиз ҳам рўза тутган эдик. Болаларимиз қоринлари очиб, йиғласалар, уларни ифторгача овунтириш учун бўялган жундан ўйинчоқлар ясаб берган эдик".

Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорийнинг "Ал-жамиъ ас-сақим" (ҳадислар) китобидан.

домламининг динимиз буюрадиган амалларидан келиб чиқиб, қилган панд-насихатлари менга жуда катта таъсир қилди. Бу улуг ўғитлар мени тамоман бошқача бир болага айлантирди. Бундан ташқари, масжидда биз араб тилини кунт билан ўрганаёпмиз.

— **Айрим муаллимлар масжидга қатнаётган болалардан норози бўлиб юришади. Дарсларни ўзлаштириши пасайиб**

кетаяпти, деб. Бунга нима дейсан?

— Бошқаларни билмадиму биздаги сабоқлар мактабдаги ўқишларимизга ҳеч қандай ҳалақит бермайди. Масжидга биз сабоқ олиш учун ҳафтанинг сешанба, пайшанба кунлари кеч соат олтида борамиз. Сабоқлар ҳам кўп вақтимизни олмай, бир, ярим соат давом этади. Кўпчилик эса бу онларни ўйин билан ўтказиб, кунни кеч қилади, эртани дарсга тайерланмай ҳам боради.

— **Ўзинг "тилингдан илиндинг", ўйин-кулгуну ёқтирмайдиган бола бўлмаса керак? Айт-чи, сен кўпроқ қайси ўйин билан машғул бўлишни хуш кўрасан?**

— Оз-моз вақтим бўлса, укам ёки ўртоқларим билан қувлашмачоқ ўйнашни яхши кўраман.

— Ҳозирги вақтинчалик иктисодий қийинчилик даврида оилада болалар ҳам қўлидан келганча ота-оналарига кўмаклашмаса бўлмайди. Буни тушунибми ёки ота-оналарининг маслаҳатлари билан дарсдан кейин, бўш вақтларида айрим ўсмирлар ёшига яраша хизматларини бажариб, пул ишлаб топишмоқда, рўзгорнинг бир қорига ярашмоқда. Эҳтимол, ўзинг ҳам шахримизнинг метро бекатларида газета-журнал сотаётган ёки чорраҳаларда автомашиналарни юваётган болаларга кўзинг тушгандир? Шундай дамларда кўнглингдан нима

кечади, бўш вақтларингда фойдали бир меҳнат билан шуғулланасанми ўзинг ҳам?

— Фикрингизга қўшилмай илож йўқ. Давр шунақа. Мева-сабзавот комбинатининг иш-чиси бўлган отам тонг сахарлаб ўз хизматларига отланиб, кеч қоронғуда қайтади. Онам ҳам фаррошлиқдан бўшади, дегунча менинг, укамларнинг ташвишларидан ортмайдилар. Шу боис ҳовлимиздаги она-бола сизги ва бузоққа мен қарашимга тўғри келади. Жониворлар менга бирам ўрганиб қолишганки... Киш, баҳор, кузда уларнинг тагини тозалаш, сув ва озукасидан хабар олиб туриш менинг зиммамда. Ёзда бўлса, уларга ўт йиғаман. Бу ишлар менга оғирлик қилмайди, айниқса, ёз фаслидаги ўт-ўлан йиғиш мавсуми, ундаги турли томошалар баҳри-дилимини очиб юборади. Аниқ билмайману, шунданми, тезроқ ёз келишини орзу қиламан.

— Ҳозир эса айни киши, айни билим йиғиш фасли. Шу боис мактаб ҳаёти, ундаги дарс жараёнлари ҳақида дилингиздаги гапларингни гапиргин-чи?

— Нима десам экан? Энг яхши кўрадиган фаним ботаника. Адабиётни озроқ хушлайман. Бироқ алгебра, физика, геометрия фанларини кўп таъриф-тавсифларига тушуна олмаганим сабаблими, зерикарлик томонлари бор... Балки булар фақат ўз ишқибозларига ўтилгани маъқулми? Яна билмадим.

— **Ўқитувчиларнинг ҳақида нима дейсан?**

— Уларнинг аксариятини ҳурмат қиламан, зўр муаллимлар деб биламан. Бироқ битта уриб, сўқадигани борки, қўлимдан келса, мактабдан ҳайдаб юборган бўлардим. Аммо исми-шарифини айтолмайман...

— **Мана тўрт йилдан кейин худо хоҳласа, мактабни тутатасан. Кўпчилик ўқишни биттиргунча аниқ бир касб-хунарни танлаб, унга тайергарликни 3-4 йил олдин бошлаб юборишади. Сен ҳам бу ҳақда ўйлаб кўргандирсан?**

— Очиги, ҳали бир қарорга келмадим, фурсати келар. Бунинг устига ўқитувчиларимиз таъкидлаётганидек, энди олдингига ўхшаб ҳавойи ва кераксиз машғулотларни танлаб бўлмайди. Катталар орасида кўпларнинг бугунга келиб касбларини ўзгартираётганликларини эшитаман. Буям замонга ҳақиқат кўзи билан қарашни аниқлашмайди?

— **Мулоҳазали гапларинг учун раҳмат. Омадингни берсин ишқилиб.**
Суҳбатдош В.ФАЙЗУЛЛАЕВ.

Ривоят қилишларича, қишининг қирчиллама чилласи "Тўқсон, бир кунимча йўқсан", дея мақтанган эмиш. Бу гапнинг бежиз айтилмаганлигига ҳозирги қишининг қировли кунларида яна бир бор амин бўлдик. Чилла чиқса ҳамки, қиш чекинай демайди. Устма-уст ёғётган қорнинг адоғи йўқдек. Бу эса болажонлар қувончига қувонч қўшади. Катталар кўпдан нолиб қолишади: "Бу йил қиш жуда чўзилиб кетдими? Қорлар ҳам жонга тегди-да". Кексалар эса шукроналар айтишади: "Ёгингарчилик қанча кўп бўлса,

ҳосил ҳам шунча мўл бўлади. Бу ҳам табиатнинг бизга инъомидир", деб. Дарҳақиқат, кексаларимизнинг гапларида жон бор. Оқликка, беғуборликка бурканган фусункор она табиат гўзалликларидан лаззатлана билишимиз, уни ардоқлашимиз, эъозлашимиз лозим. Чунки, бу кунлар ҳам ғанимат! Борлиқ қорга бурканиб, кунлар қанчалик совуқ бўлмасин, дилларда аллақандай ажиб бир илиқлик пайдо. Бу — баҳорий илиқликдир.

Бекор берган эканман

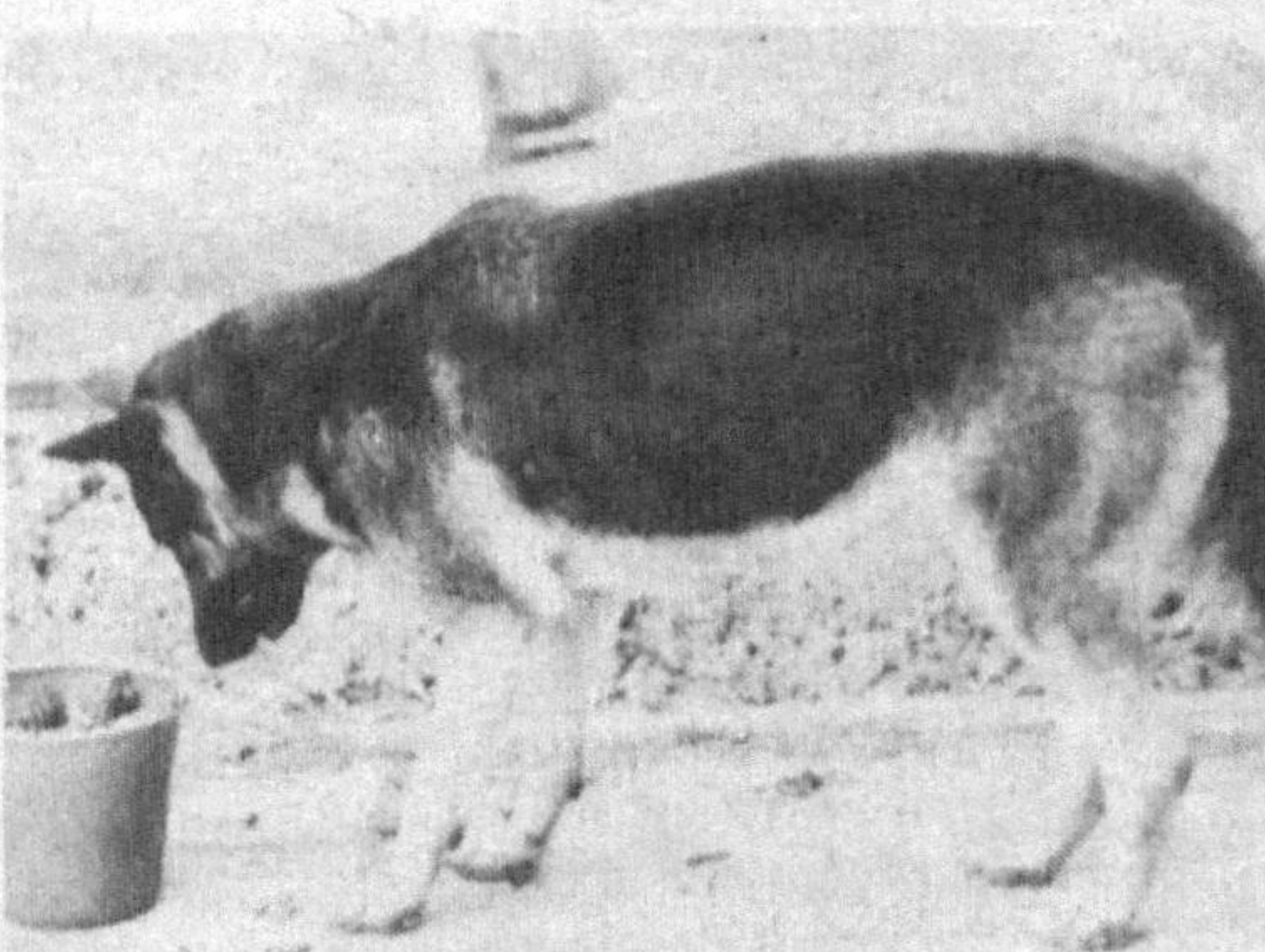
Менинг Қоплон лақабли зотдор қозоқи кучугим бор. Ҳар йили 5-6 тадан болалади. Кучукчалар бироз улгайишгач, дўстларимга тарқатаман.

Бу йил ҳам шундай бўлди. Яқинда Қоплоним болалади, 4 та бири-бирдан еқимтой кучукчалар. Кўзлари очилиб, бироз ўзларини тутиб олишгач икитасини Азиз ҳамда Қахрамон исмли дўстларимга бериб юбордим. Қишининг совуқ кунлари эмасми, онасидан ажраган кичик кучукчаларни иссиқ жойда боқиш керак. Азиз худди шундай қилибди. Омборхонанинг бир бурчагига жой қилиб, сут ҳамда юмшоқ овқатлар бериб боқибди. Кучукча ҳам тезда улгайиб, Азизнинг оёқларига епишиб ўйнайдиган, оёқ кийимларини олиб қочадиган бўлиб қолибди.

Қахрамон эса... Энг яқин дўстимнинг қилган ишидан жуда ранжиб кетдим. Миттигина кучукчани шундай совуқда ҳовлига, қороз кутининг ичига солиб қўйибди. Кучук бечора кечаси билан ангиллай-ангиллай, тонга яқин тинчиб қолибди. Қахрамон охири кўнибсан-да дея олдига

бориб қараса, кучукча қотиб ётган эмиш. Алам қиладиган жойи шундаки, унинг ўлими Қахрамонга заррача ҳам таъсир қилмабди. Эртаси куни мактабга келиб, болаларга: "Бир кинода кучук қотиб қолади-ку, кўрганмисизлар? Менинг кучугим ҳам худди шундай қотиб қолибди", дея кулиб юриши эса, дард устига чипқондек бўлди. Унинг гапларини эшитиб, томоғимга алланима тикилиб, йнгидан ўзимни аранг босиб қолдим. Кучукчамни Қахрамонга берганимга жуда афсусландим...

Рустам САФАРОВ,
Қашқадарё вилояти, Косон тумани.

Маккажўхори қандай пайдо бўлган?

Христофор Колумб 1492 йилнинг мартида Гиспониоле (ҳозирги Гаити) оролига борганида маҳаллий кишиларнинг бугдой, арпа, тарик каби донлардан ташқари, яна қандайдир "тишсимон" нарсани истеъмол қилишгаётганини кўради. Суриштириб, у қандай ўсимлик эканлигини билиб олади.

Испанияда машҳур сайёх олиб борган галати донни кўриб, ҳамма ажабланади. Экиб кўрилгач, бу ўсимлик барча экинлар каби нозик ва инжик эмаслиги маълум бўлади. Ўзининг ҳосилдор, сердаромад, саҳий эканлигини исботлайди. Бу ўсимлик маккажўхори эди.

Ўқу
ҚИЗИҚ

Нега қора денгиз?

Турк афсоналаридан бирида айтилишича, Қора денгизда Мухаммад пайгамбарнинг яқин қариндошларидан бири авлие Алининг илтимосига кўра, ташланган қилчи етармиш. Денгиз ўз қаъридан бу хавфли қуролни чиқариб ташлаш учун кўпириб тошар ва газабдан қораяр эмиш.

Ҳозирги замон фани денгиз номининг келиб чиқиши ҳақида бир неча фаразни олдинга сурмоқда. Улардан бирига кўра, денгизнинг 150 метр чуқурликдаги қатламларида кислород йўқ бўлиб, бундай муҳитга тушган металл қораяди. Лекин кемаларнинг чуқурлиги 150 метрдан ортқ пастки қатламга лангар ташлаб турган бўлиши эҳтимолдан узок.

Яна бир фаразга кўра, денгиз сатҳи эрамининг бошида кўтарилган ва кейинчалик секин-аста ҳаракатининг иккинчи даври бошланган ҳамда соҳиллардаги нафақат антик давр, ҳаттоки ўрта асрларга тегишли шаҳар ва портларни ҳам кўмиб юборган. Денгиз нотинчлиги туфайли юз берган қурбонлар унинг шундай аталишига ҳам сабаб бўлган.

Баҳор келди

Ўрмондаги ҳайвонларнинг
Орасида дув-дув гап.
Сокинликни бузибди,
Кимдир тонгда атайлаб.
Берухсат кириб олиб,
Кўпчиликни шоширди.
Мудроқ юмронқозикнинг
Ҳайронлигин оширди.
Ўрмон хуш тушлар кўриб,
Ётар эди ўраниб.
Оппок, момик кўрпасин
Тортди роса чираниб.
Музларни ҳар ён туртиб,
Қувноқ, шўх куй бошлабди.
Сумалакни ранжитиб,
Кўзларини ешлабди.
Бармогин сўргич қилиб,
Ухлаб ётган паҳмоқни.
Уйғотибди ранжитиб,
Тортиб олиб бармоқни.
Нима гап, нима шовқин,
Нега бунча тўпалон?
Ўрмон тинчини бузган,
Ким экан у "зўравон"?
Шунда жажжи қалдирғоч
Келтирди бир хушхабар.
Тинчлик экан, бор-йўғи,
Келган экан гул баҳор!

Саҳифа материалларини
Феруза ЖАЛИЛОВА
тайёрлади.

Кўнғироқнинг саргузаштлари

"Салом, болалар! Мен тўтиқушман. Унақа-бунақаси эмас, гапирадиган тўтиман, "Кеша" дейсизми? Йўқ, бироз янглишдингиз. Кеша эмасману, лекин у билан узокроқ қариндошчилигимиз бор. Менинг исмим Кўнғироқ. Келинг, яхшиси исмининг тарихини бир бошдан сўзлаб бера қолай.

Менинг аввалги эгам Илҳом исмли бир болакай эди. Ота-онасининг эркатойи. Тўгриси, уларниқанда яшаган кунларимни хотирлашни сира ҳам истамайман. Илҳом жуда дангаса, ишёқмас, ҳеч нарсага қизиқмайдиган бола бўлганлигидан, тез орада мен ҳам унинг кўнглига тегиб қолдим. Дон бериш у ёқда турсин, ҳатто сувни ҳам ўз вақтида бермасди. Қафасим ҳақида эса гапирмасам ҳам бўлади. Бу ҳам етмагандек, Илҳом узун чўп билан турткилаб, жигимга тегадиган

одат ҳам чиқарди. "Сайра-сайра" дея ўдагайлаб, дўстлари билан хузуур қилиб куларди.

Бора-бора сайрашга ҳам ҳолим келмай қолди. Қафаснинг бир бурчагига тикилиб олиб, хурпайиб оладиган одат чиқардим. Ҳолатимдан хавотирга тушган Илҳомнинг дадаси бир куни ўғлига: "Қушинг ўлиб қоладиганга ўхшайди. Яхшиси сотиб юбора қолайлик. Булар ҳам ҳозир палон пул бўлиб қолган" деб қолди. Илҳом эса бу гапларга парво ҳам қилмади.

Яқшанба куни бозорга чиқдик. Ҳаво совуқ, ҳамма ёқ қор. Бозор эса гавжум, турли-туман қушлар, балиқлар, яна мен танимайдиган аллақандай кўрқинчли жониворлар. Янги эгаларига интизор бўлиб туришибди. Бизнинг эса узок туришимизга тўғри келмайди. (Ўзим ҳам кўзга яқингинаман-да!) Сарвар исмли бола мени ёқтириб қолиб, савдолашиб ҳам ўтирмай сотиб олди. Янги қафасга солиб, уйга олиб кетди. Сарвар жуда меҳрибон бола экан, бир-биримизни яхши кўриб қолдик. Сув, донни ҳам вақтида беради. Баррагина дарахт япроқларини айтмайсизми? Мм... маза! Қафасим ҳам саранжом-сарашта. Ҳар куни сайрга олиб чиқади.

Шундан бўлса керак, вақтим чоғ, тинмай сайрагим келади. Эрта билан барвақт ҳаммани уйготаман. Мен келганимдан бери Сарвар кўнғироқли соатини ишлатмай қўйган. Мени Кўнғироқ деб аташларининг боиси ҳам шунда. Хуллас, ҳаммаси жойидаю... сезишимча, яқшанба кунлари барвақт сайрашимни хуш кўришмайди-да.

Эрта тонгда илҳомим келса, нима қилай?!"

Кўнғироқнинг дилидаги гапларини оққа кўчирувчи Санжар ЖАЛИЛОВ.
Тошкент шаҳри.

Ҳақиқатни айт

ойнам,

Мендан гўзалроқ

ким бор?!

Ўзбек адабиётининг 20-йиллардаги улкан арбобларидан бири Боту-Махмуд Мақсудхон ўғли Ходиев 1904 йилда Тошкентнинг "Қалдирғоч" маҳалласида, хунарамд оиласида дунёга келди.

Дастлаб эски мактабда, сўнг рус тузем мактабида сабоқ олди. Олти ойлик муаллимлар тайёрлаш курсини битиргач, ўқитувчилик қилди, ешликдан раҳбарлик қилиш маҳоратини, ҳалоллик, нозик таъбликни ўзида тарбиялаб борган Боту 1920 йили Бухорога, вилоят фирқа кўмитасига ишга юборилади. Бу ерда у матбуот ва маданият бўлимини бошқаради. 1921 йилнинг январидан Фарғона вилоят газетаси "Янги Фарғона"га бош муҳаррир этиб тайинланади.

1924 йилда Москва Давлат университетининг иқтисодиёт факультетига ўқишга кириб, уни муваффақиятли тугатади. Сўнг Самарқанд вилоят партия кўмитасининг тарғибот ва ташвиқот бўлимига бошлиқ этиб тайинлашди. 1928-1929 йилларда Ўзкомпартия Марказқўмида матбуот ва маданият бўлимини бошқаради. 1929-30 йилларда Ўзбекистон халқ маориф комиссарининг биринчи ўринбосари лавозимида тайинланади. Бу ерда халқимиз болаларини ўқитиш, уларга таълим беришнинг амалий йўл-йўриқларини белгилайди. Афсус, шу йили қамоққа олиниб, миллатчи

сифатида ўн йилга ҳукм этилади ва 1938 йилда вафот этади.

Шоир Боту бадий ижод билан 15 ешлигидан қизикди. 1919 йилда унинг "Ёз кўни" номли шеъри босилиб чиқди. Ўзбек турмуш тарзидан, ўша давр воқеликларидан илҳомланган шоир сон-саноксиз шеър, дoston ва публицистик мақолалар ёзди. Унинг 1925 йилда "Умид учкунлари", 1929 йилда "Тўлқин товушлар" номли шеърлар тўплами босилиб чиқди. Шу нарсани алоҳида таъқидлаш

этикодга ва ҳақгўйликка ўргатиш муаммолари билан тўлган.

Ёшларимиз тарбиясига, миллий ахлоқимизнинг ибратли қирраларини очиб беришга қаратилган, соф севги ва ҳалол меҳнат, зийраклик намуналарини синдиришга бағишланган, мавзу жихатдан ранг-баранг, ғоявий юксак "Ёш юрак

Ўзбек адабиёти намоёндалари

Ҳақгўйликнинг ҳақ сўзи

керакки, унинг бадий баркамол шеърларидан ўнтаси 1922 йилда чоп этилган "Ўзбек еш шоирлари" тўпламига киритилди. Унинг қаламига мансуб бўлган "Синфлар кураши" (1923), "Тоғ қизи" (1928), "Биринчи хат" (1929) поэмалари, шунингдек, "Ҳошимжон" (1928), "Янги қишлоқ" (1928), "Турсун" (1929) каби мавзу жихатдан ранг-баранг дoston ва ҳикоялари босилиб чиқди. Булардаги аксарият ғоя кишиларни, шахсан ёшларни меҳнатга, адолатпарварликка, миллий

тўлкини" (1923), "Уйғотиш" (1922), "Бизнинг байрам" (1923), "Сўзимиз" (1924), "Тўғри сўз" (1924), "Қишлоқ қизлари" (1925) сингари кўплаб шеърлари ўша давр ўқувчисини ром қилган асарлар эди. Бу асарларнинг тарбиявий аҳамияти, бадий кучи, ҳозирги адабиётимиз доирасида ҳам ерут юлдуз каби кўзга ташланиб туради.

Қуйида шоирнинг ёшларга атаб ёзган шеърларидан намуналар ўқийсиз.

Сизнинг китоб жавонингизга

Миржамол оғасласа эсига келгани шу бўлади: уй зиёли одамларга тўла, бир пиёла чой баҳона ҳазил-мутойиба авжига чиққан, бири қўйиб, бири олади:

— Бир кўни,— дейди уй соҳиби навбат келганидан шод бўлиб,— бир бемор ҳазилкаш табиининг олдига бориб, санчикқа қарши дори сўрабди. Табиб:

— Тоғ дўланасининг тиканини чайнаб кўр,— дея маслаҳат берибди.

Бемор чўнтагидан қоғоз-қалам чиқариб:

— Тақсир, бошқатдан айтнинг, ёзиб олай,— дебди.

— Бир қадоқ арпа билан тоғ дўланасининг тиканини чайна,— дедим.

— Ҳали арпа ҳақида ҳеч нарса демаган эдингиз-ку?

— Сенинг эшак эканлигингни илгари билмаган эканман,— дебди табиб.

Уртада қаттиқ кулги кўтарилади: бу ҳазилчи Миржамол оғанинг отаси — Мирёқуб афанди Ҳожизода мураббий бўладилар.

Тишинг соғ,
Закнинг
Чоғ

Мирёқуб афанди Ҳожизода кўп куй ва кўшиқларни билар, ҳазил-мутойибани яхши кўрадиган, камтар инсонлар тонфасидан эди. Миржамол оға ота сабогини кўп олган ва шу боисан бўлса керакки, ота фазилатлари ўйилга ўтган — оға мусиқани чуқур идрок этади, андоқ дутор чертадиларки, булбул хониши бунинг олдига ҳеч, илҳоми келса шеър, ғазал ёзади, матбуотда "сўзсиз" чоп этилади.

Миржамол оғанинг асосий касблари тиш қўйиш соҳаси бўлиб, қирқ йилдан буён шу соҳада беморларнинг оғирини енгил қилмоқда. Яқинда оғанинг "Шарқ" нашриёт-матбаа концерни босмаҳонасида "Тишинг соғ, вақтинг чоғ" номли рангли китоби чоп этилди. Ушбу китоб ҳам оға соҳасига оид бўлиб, шеърлари нафақат ўзбек тилида, балки тожик, рус, инглиз, форс, ҳинд, урду, турк, араб тилларига таржима қилинган. Чиройли расмлар муаллифи эса Абдубоқи Ғуломовдир. Мусаввирнинг шеърларидан келиб чиқиб чизган тасвирлари ўзини оқлайди, ўқувчи руҳиятида тасаввур ҳосил қила олади. Асосий гап ҳам шунда.

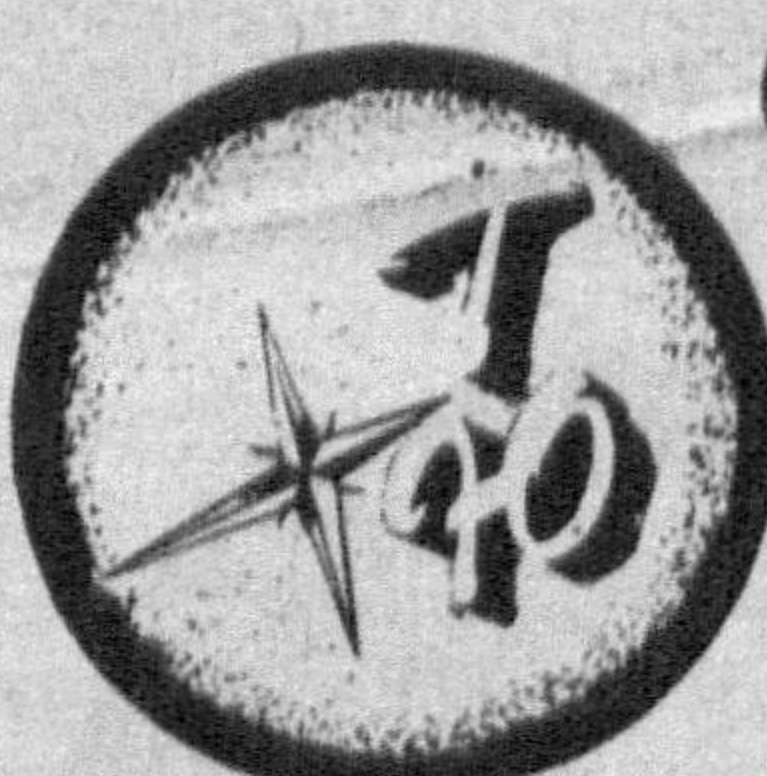
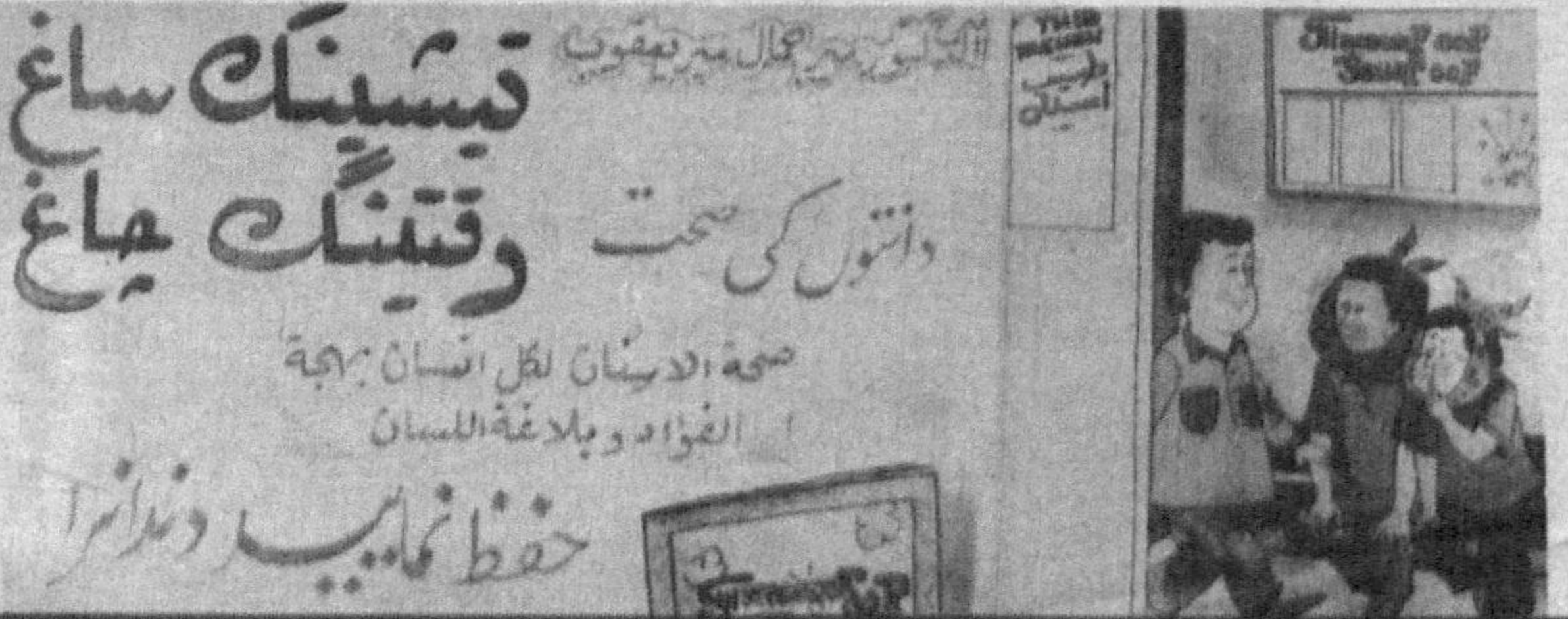
Шоир: **Ҳеч нарсага қўл бормас,
Оғриб турса тишингиз.
Мактабда ҳам юришмас,
Ўқишдаги ишингиз.**

деб ёзади. Мусаввир эса буни рангли бўёқларда жонлантиради: тун, икки бола хонада, бири тушлар оғушида ширин ухламоқда, иккинчиси эса жағини рўмол билан боғлаганча тонгни кутмоқда, тезроқ тонг отса-ю, "Қайдасиз деб доктор?" дея югуриб борса. Доктор уни бу азоблардан бир зумда ҳалос этади. Хўш, шунга ўхшаш бедорликларнинг олдини қандай қилиб олиш мумкин?

Шоир ёзади: **Тишинг соғлом сақлашга,
Яна маслаҳатим бор,
Оғзингиз, тишингизни,
Ҳар кун чайнинг неча бор.**

Демакки, тиш кўрғонларини ешликдан эҳтиётлаб, парваришламоқ лозим. Йўқса... хулласки, ушбу китобга ошно тутиниб, оғанинг "доно маслаҳатлар"ини уққан ўқувчи тиш оғригини билмай ўтишига қафилмиз.

Шакар СУННАТОВ.

Бош муҳаррир: **Ақром БЕРДИМУРодОВ.**
Таҳрир ҳайъати:
**С. БАҶНОЕВ, М. ДАВЛЯТОВА,
Ф. ЖАЛИЛОВА, А. КЎЧИМОВ,
М. ПИРМАТОВ /масъул котиб/,
Ш. СУННАТОВ, Д. ТУРАХМЕТОВА.**

Таъсис этиувчилар:
**ЎЗБЕКИСТОН ЕШЛАР ИТТИҒОҚИ МАРКАЗИЙ
ҚЎМИТАСИ, ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ**
Газета 1929 йил, 1 августдан «Ленин учқўни»
номи билан чиқа бошлаган.

Газета ҳафтанинг чоршанба кўни чиқади.

Маълумот учун телефон: 33-49-45

Бизнинг манзилгоҳ:
**700083. ТОШКЕНТ ШАХРИ,
МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ-32 УЙ
Нашр кўрсаткичи: 64563**

"ШАРҚ" нашриёт-матбаа концерни босмаҳонаси.
Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси, 41-уй.
Рўйхатдан ўтиш тартиби № 000137. Буюртма № Г—647. 29314 нускада босилди. Ҳажми — 1 босма табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—3.
Босишга тошпириш вақти 19.00. Босишга тошпирилди 19.00. 1 2 3 4 5 6

КУЗ КУНИДА

Кучсизча силкинган бу нозли
япроқлар
Баҳор кунларидан айрилгоч:
сорғойиб,
Ҳижронлар ичида эзилган
кўнгилдек
Ўлим шамолларини кутуб туралар.
Ёз кўни еллари нозича эсканда
Бутун тол бутуқлари кулишиб
тургонда.
Қуешнинг еруғи жилмайиб
тушганда,
Гўзаллик тангриси бунларга
кўнганда
Бунларнинг ҳоллари бундай
эмасди...
Ўз тусин йўқотган бу сўлгин
чечаклар
Маъшукнинг хуснига тўямасдан
айрилгон
Йиғлоғур кўзлардек —
Мунгланаб, дардланаб, ҳар ёқга
телмуриб
"Тўкулиш" кунларин кутиб
туралар.
Бу гуллар нозланаб, тўғониб, хид
сочиб
Севги булбулини ошифта қиларди.
Савдо юлдузидек кўринган
юзлари
Кўзларни эрксизча ўзига тортади,
Бу кунги ҳолларин кимса
сезмасди...

ЎГУТ

Ёшлар,
Илдам, илдам!
Ўтса,
Тошлар
Бошга ёғгай,
Ёвлар
Чечак тоқгой.
Кучли қулиб,
Қош ўйнатиб,
Бизга боққой
Кўкраги,
Билаги
Кучли ёшлар!
Юраги,
Тилаги
Эрки ёшлар!
Кўзларингиз чакнасун!
Ғайратингиз қайнасун!
У...
Ана у...
Туманлар ичинда
Ўралиб тургон,
Катталиқ, улуглик
Майдонида.
Яккалик даввосин
Қилмоқда бўлгон
Тоғлардан буюқ,
Иш — юк,
Арслон юракли,
Толмас билакли
Бизни кутади.
Кишилиқ дунёси
Қуёш,
Нур истар.
Кишилиқ
Кўкармак
Унмак истар.
Қуёш булутдан
Кутулмоқ истар.
Нур билан дунёни
Безамоқ истар.
Эркаловчига
Талпиниб,
жилмайиб
Юксалмак истар.
Истакнинг борлида
Жавлон қилиши
Ёшлардан,
Ёш кучлардан
Тебраниш истар.
Бизнинг давримиз

Нозиклик,
Уйғунлик
Эмчагидан
Сут эмиб ўсгон
Бизнинг вақтимиз
Тезлик,
Чопқирлик
Битигиндан
Суралар едлагон.
Бунлар
Эсимизнинг энг тўринда
Турсун!
Тебраниш олдида
Ойна бўлсун.
Келгусида, эй жавобгар ёшлар,
Ёғмасин бошга лаънат-ла тошлар.

ЯНГИ КҮН БОЛАСИ

Ўйнаб тургон, қулиб тургон бу
бола,
Тиниш билмай ҳар нафасда ўсади.
Олқишлайди уни шаҳар ҳам қалъа.
Тоza кучлар унга қўмак этади,
Қора кучлар тўсолмайди йўлини.
Ўсиб-ўсиб у тилакка этади.
Эсли кимса шак қилолмас ҳеч
бунга,
Чунки уни ўстиради янги кун,
Ҳеч куч зарба беролмайди бу
кунга...

ЭРК СЎЗИ

Қизим сени кўргим келди,
Сочларингни ўргим келди.
Қора, зулук кўзларингдан,
Юрагингни сўргим келди.
Қизим, сени суйгим келди,
Сўзларингга тўйгим келди.
Сени эзган чурик кучка
Чуқур бир гўр ўйгим келди.
Қизим, сенинг юрагингдан
"Алла" дардин олай дейман.
Сенга қулган келгусида
Бағишлаб най қолай дейман.
Қизим, сенинг аламингга
Бир бўз кафан тўкий дейман.
Эски кунлар арвоҳига
Сўнг фотиҳа ўқий дейман.
Қизим, сенга кенг чамандан
Қизил чечак олиб келдим.
Мен, сен учун "жаннатим"да,
Гўзал бир кўшк солиб келдим.

Маги ва шеърларни нашрга
Ҳайдарали УЗОҚОВ тайёрлаган.

Ўқтам ҲАКИМАЛИ

Чўғларда чирсиллар юлдузлар нолон,
Юлдузли ҳижронда осмон заъфарон.
Сўниб ҳам бўлди нотавон гулхан,
Бошдан узиларкан, узиларкан тан.
Тан билан жон билан жудо бўлди шаън,
Жудо бўлди ота, абад очундан.
Ҳасратлар сасидан бўзалайди сукут,
Сукунат қаърида салтанат унут.
Салтанат тахтида алданган манкурт —
Отасин чўқийди падаркуш бургут.
Авлодлар теграда чекади фиғон,
Фиғонлар ашкда бедор оламон.

Падаркуш бургут

Мирзо Улуғбекка

Сўниб борар эди бағри қон гулхан,
Гулханда ёнарди сарғайган хазон.
Узилмиш ногаҳон охирги азон,
Исеңлар кўтарар қайдадир тўфон.
Аланга бағрида ёнади ёшлар,
Ёшларни яшириб, эгилган бошлар.
Инсоний фарёддан эрисин тошлар,
Толесиз кулбада, йнғлар бардошлар.
Санамлар манзилни қопламиш туман,
Юлдузлар тўкилар гулханга ҳамон.